ODIA (HONOURS) PDF NOTES OF - SEM-III - C.C-V[th].

UNIT — 'ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ ବିକାଶଧାରା'

POSTED By - Dr. Harihar padhan
Asst. prof.
Deptt. of Odia.
J.L.N. Coll. CKP.

[illegible] (Darwin) [illegible] (Theory of Evolution) [illegible]

[illegible]

[illegible] (Balzac) [illegible]

ଜେନେରେ ମଧ୍ୟ ଏକ ନିରୀଶ୍ୱର ବାଦୀ ଭାବନାର ସଂକେତ ଦେଖି-ବାକୁ ମିଳିଥିଲା ।

ବାଲଜାକ୍, ଷ୍ଟାଁଦଲ (Stendhal) ଜର୍ଜ ଇଲିଅଟ୍ (George Elliot) ଙ୍କ ପରି ବାସ୍ତବବାଦୀ କଥାକାର ମାନଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଔପନ୍ୟାସିକ ମାନଙ୍କୁ ଏହି ବିବର୍ତ୍ତନ ବାଦୀ ଭାବନା ବେଶ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା । ଫଳରେ ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଦ୍ୱିତୀୟାର୍ଦ୍ଧରେ ଫରାସୀ ଉପନ୍ୟାସ ସାହିତ୍ୟରେ ଫ୍ଲବେର୍ଟ (Flubert) ଓ ଜୋଲା (Emile Zola) ପ୍ରମୁଖ ଔପନ୍ୟାସିକ ମାନଙ୍କ ଉପନ୍ୟାସରେ ନୈତିକ ଭାବନା ଅପେକ୍ଷା ପ୍ରକୃତି-ପ୍ରାଣତା, ପାଶବିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପରାୟଣତା ଓ ନିରୀଶ୍ୱର ବାଦୀ ଭାବନାର ଏକ ମଞ୍ଜୁଳ ପରିପ୍ରକାଶ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିଥାଏ ।

ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ପ୍ରକୃତି ଓ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଭାବନାର ରୂପାୟନ ପାଇଁ ବିବର୍ତ୍ତନବାଦୀ ତତ୍ତ୍ୱ ସାଙ୍ଗକୁ ତତ୍କାଳୀନ ବାସ୍ତବବାଦୀ ଚିତ୍ରଶିଳ୍ପୀ ମାନଙ୍କ ପରୋକ୍ଷ ପ୍ରେରଣା ମଧ୍ୟ ଅବିସ୍ମରଣୀୟ । ଏହି ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ହିଁ ଚିତ୍ରଶିଳ୍ପୀ କୋର୍ବେଟ (Courbet), ମାନେଟ୍ (Manet) ପ୍ରଭୃତି ଙ୍କ ବାସ୍ତବବାଦୀ ଚିତ୍ରଶିଳ୍ପ ସବୁର ନିର୍ଭୀକ ପରିପ୍ରକାଶ ଭଲର ବାସ୍ତବବାଦୀ ଔପନ୍ୟାସିକ ମାନଙ୍କୁ ଅଧିକ ଉତ୍ସାହିତ କରିପାରିଥିଲା ।

ବାସ୍ତବବାଦୀ ଚିତ୍ରଶିଳ୍ପ ରେ ନଗ୍ନତାର ନିର୍ଭୀକ ପରିପ୍ରକାଶ ଦ୍ୱାରା ସଂପ୍ରେରିତ ହୋଇ ଉପନ୍ୟାସ ସାହିତ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ନଗ୍ନତା ଓ ଯୌନତା କୁ ନିମ୍ନ ରୂପ ଦେବାର ସାହସ ପୋଷଣ କରିଥିଲେ ଜୋଲା ପ୍ରମୁଖ ଔପନ୍ୟାସିକ ମାନେ । ସେବେ ଠାରୁ ଓ ସାହିତ୍ୟରେ ଏ ପ୍ରକାରର ନଗ୍ନତା, ଯୌନତା ଇତ୍ୟାଦିର ଅବତାରଣ ଯେ ଅଶ୍ଳୀଳତା କିମ୍ବା ପାପପୁଣ୍ୟର ସୀମାରେଖା ମଧ୍ୟରେ ବିଚାର

ଇଂରେଜି ଉପନ୍ୟାସ ପରମ୍ପରାରେ ଜର୍ଜ ଇଲିୟଟ୍ଙ୍କ 'ଦ ମିଲ୍ ଅନ୍ ଦ ଫ୍ଲସ୍' (The mill on the Floss), ହାର୍ଡି (Thomas Hardy) ଙ୍କ 'ଫାର୍ ଫ୍ରମ୍ ଦ ମେଡିଙ୍ଗ୍ କ୍ରାଉଡ୍' (Far from the madding crowd) 'ଟେସ୍' (Tess), 'ଦ ମେୟର୍ ଅଫ୍ କାଷ୍ଟର୍ ବ୍ରିଜ୍' (The mayor of Caster-bridge) 'ଦ ଉଡ୍ ଲେଣ୍ଡର୍ସ' (The woodlanders), ଫଷ୍ଟର୍ (E.M. Foster) ଙ୍କ 'ମରିସ୍' (Maurice), ମୁର୍ (George moore) ଙ୍କ 'ଏ ମଡର୍ଣ୍ଣ ଲଭର୍' (A modern Lover), ମମ୍ (Summer-set Maugham) ଙ୍କ 'ଲିଜା ଅଫ୍ ଲାମ୍ବେଥ୍' (Liza of Lambeth), ଲରେନ୍ସ୍ (D.H. Lawrence) ଙ୍କ 'ସନ୍ସ ଏଣ୍ଡ ଲଭର୍ସ' (Sons and Lovers) 'ଲେଡି ଚାଟର୍ଲିସ୍ ଲଭର୍' (Lady chatterley's Lover), ପ୍ରଭୃତି ଉପନ୍ୟାସରେ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଚେତନାର ଏକ ବଳିଷ୍ଠ ରୂପରେଖ ଦେଖାଯାଇଥିଲା ।

ଆମେରିକୀୟ ଉପନ୍ୟାସ ସାହିତ୍ୟର ପରମ୍ପରାରେ ଫ୍ରାଙ୍କ୍ ନରିସ୍ (Frank Norris) ଙ୍କ 'ଦ ଏପିକ୍ ଅଫ୍ ଦ ହ୍ୱିଟ୍' (The Epic of the Wheat), ଡ୍ରେଜର୍ (Theodore Dreiser) ଙ୍କ ସିଷ୍ଟର୍ କେରୀ (Sister Carrie), ଦ ବୁଲ୍ ୱାର୍କ (The Ball work), ଷ୍ଟିଫେନ୍ କ୍ରେନ୍ (Stephen Crane) ଙ୍କ 'ମ୍ୟାଗି: ଏ ଗାର୍ଲ ଅଫ୍ ଦ ଷ୍ଟ୍ରିଟ୍' (Maggie: A girl of the Street), ମିଲର୍ (Henry Mailer) ଙ୍କ 'ନେକେଡ୍ ଏଣ୍ଡ ଦ ଡେଡ୍' (Naked and the dead), କାଲ୍ଡୱେଲ୍ (Caldwell) ଙ୍କ 'ଟ୍ରାଜିକ୍ ଗ୍ରାଉଣ୍ଡ' (Tragic Ground), ରିଚାର୍ଡ ରାଇଟ୍ (Richard

ଯୋଗାଯାଇପାରେ ; ଏହି ସଂଜ୍ଞାବଳୀକୁ ବିବର୍ତ୍ତନବାଦୀ ତତ୍ତ୍ୱ କେବଳ ଆଗରୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରମାଣ ଭିତ୍ତିରେ ଦୂରକୁ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ପାରିଥିଲା । ପ୍ରକୃତି ଯଦି ଉଲଗ୍ନ, ପ୍ରାକୃତିକ ଜୀବନଟିର ଉଲଗ୍ନତାରେ ବା ପ୍ରକୃତି-ଦତ୍ତ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥର ନଗ୍ନତାରେ କୌଣସି ଭଦ୍ରତା ବା ଅଶ୍ଳୀଳତା ନାହିଁ ।

ଫଳରେ ବାସ୍ତବବାଦୀ ଔପନ୍ୟାସିକ ମାନେ ଏହିଭଳି ପ୍ରକୃତି ଓ ପରିବେଶକୁ ଜୀବନବିବର୍ତ୍ତନ ଓ ଜୀବବୃତ୍ତିର ଏକମାତ୍ର ହେତୁ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ; ମାନବିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଓ ତା'ର ପରାକାଷ୍ଠାକୁ ସମ୍ମାନ ସହକାରେ ଚିତ୍ରଣ କରିବାରେ ଲାଗିଲେ । ପ୍ରକୃତି ଓ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଉପରେ ସୀମାତୀତ ଆସ୍ଥା ସ୍ଥାପନ କରୁଥିବା ଏହି ସାହିତ୍ୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତକୁ ତେଣୁ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ସାହିତ୍ୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତ କହିବାରେ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ମଧ୍ୟ ରହିଛି ।

ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଉତ୍ତରାର୍ଦ୍ଧରେ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଉପନ୍ୟାସର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ଫରାସୀ ଔପନ୍ୟାସିକ ମାନଙ୍କ ଠାରୁ ହୋଇଥିଲେହେଁ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ତାହା ଇଂରେଜ, ଆମେରିକୀୟ ଓ ରୁଷୀୟ ଔପନ୍ୟାସିକ ମାନଙ୍କ ହାତରେ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରୂପଲାଭ କରିପାରିଛି ।

ଫରାସୀ ଔପନ୍ୟାସିକ ଫ୍ଲବେର୍ଟଙ୍କ 'ମାଡାମ ବୋଭାରୀ' (Madame Bovary), ଏମିଲି ଜୋଲାଙ୍କ 'ଥେରେସ ରାକ୍ୱିନ' (Therese Raquin), 'ଏଲ ଅସମୋର' (L' Assommoir) 'ନାନା' (NANA) 'ଜର୍ମିନାଲ' (Germinal) ତଥା 'ଏଲ ଆରଜେଣ୍ଟ' (L' Argent) ପ୍ରଭୃତି ଉପନ୍ୟାସ ଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଚେତନାର ଚରମ ପରିପ୍ରକାଶ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଥାଏ ।

Wright)ଙ୍କ 'ନେଟିଭ ସନ' (Native Son), ଆଲଗ୍ରେନ (Nelson Algren)ଙ୍କ 'ନେଭର କମ ମର୍ଣ୍ଣିଂ' (Never come morning), ହେମିଂ-ୱେ (Earnest Hemingway)ଙ୍କ 'ଫେୟାରୱେଲ ଟୁ ଆର୍ମସ' (Farewell to Arms), 'ଦ ଓଲ୍ଡ ମ୍ୟାନ ଏଣ୍ଡ ଦ ସି' (The old man and the Sea), ଫକନର (William Faulkner)ଙ୍କ 'ଡାର୍କ ଲାଫଟର' (Dark laughter), 'ସାଉଣ୍ଡ ଏଣ୍ଡ ଫ୍ୟୁରି' (Sound and fury) ପ୍ରଭୃତି ଉପନ୍ୟାସରେ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଭାବନା ବେଶ୍ ପ୍ରତିଫଳିତ ରୂପଲାଭ କରିପାରିଛି ।

ରୁଷୀୟ ପରମ୍ପରାରେ ମଧ୍ୟ ଗର୍କି (Maxim Gorky)ଙ୍କ 'ମଦର' (Mother), ପାଷ୍ଟରନାକ (Boris Pasternak)ଙ୍କ 'ଡକ୍ଟର ଜିଭାଗୋ' (Dr. Zivago), ଦସ୍ତୋଭସ୍କି (Dostoevsky)ଙ୍କ 'କ୍ରାଇମ୍ ଏଣ୍ଡ ପନିଶମେଣ୍ଟ' (Crime and Punishment) ଓ 'ବ୍ରଦର୍ସ କାରାମାଜୋଭ' (Brothers Karmazov) ପ୍ରଭୃତି ଉପନ୍ୟାସଗୁଡ଼ିକରେ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଚେତନାର ସ୍ୱର ଝଙ୍କାର ଶୁଣିବାକୁ ମିଳେ ।

ଭାରତୀୟ ସାହିତ୍ୟ ପରମ୍ପରାରେ ମଧ୍ୟ ହିନ୍ଦୀ ଔପନ୍ୟାସିକ ଯଶପାଲ ଜୈନ, ଚତୁରସେନ ଶାସ୍ତ୍ରୀ, ଇଲାଚନ୍ଦ୍ର ଯୋଶୀ, ବଙ୍ଗୀୟ ଔପନ୍ୟାସିକ ତାରାଶଙ୍କର ବନ୍ଦ୍ୟୋପାଧ୍ୟାୟ, ପ୍ରମଥ ବିଶୀ, ମାଲାୟାଲମ୍ ଔପନ୍ୟାସିକ ତାକାଜି, ବସିର, ମରାଠୀ ଔପନ୍ୟାସିକ ଏସ୍. ଆର୍. ଜଗଦ୍‌କର, ଭି. ଏସ୍. ଖାଣ୍ଡେକର, ତେଲୁଗୁ ଔପନ୍ୟାସିକ ଗୋପୀଚାନ୍ଦ, ଲକ୍ଷ୍ମୀନାରାୟଣ, ପଞ୍ଜାବୀ ଔପନ୍ୟାସିକ କର୍ତ୍ତାର ସିଂ ଦୁଗ୍ଗଲ, ଜସବନ୍ତ ସିଂ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ କଥିତ କେତେ-ଗୋଟି ଉପନ୍ୟାସରେ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଭାବଧାରା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇପାରେ

ଏହା ଏକ ସ୍ୱୀକାର୍ଯ୍ୟ ସତ୍ୟ ଯେ ; ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଐତିହାସିକ ଉପନ୍ୟାସ, ସାମାଜିକ ଉପନ୍ୟାସ, ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଉପନ୍ୟାସ, ଆଞ୍ଚଳିକ ଉପନ୍ୟାସ କିମ୍ବା ବାସ୍ତବବାଦୀ ଉପନ୍ୟାସର ଯେଉଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ସାଫଲ୍ୟ ରହିଛି ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଉପନ୍ୟାସ ଠାରେ ତାହା ନାହିଁ ।

ବିଶେଷତଃ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱରେ କୌଣସି ବି ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଉପନ୍ୟାସ ର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସେତେ ଲୋଭନୀୟ ନୁହେଁ । ଉପନ୍ୟାସ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଜେମୋର, ଆମ ଜଣାରୀ ଜୋଲା ଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସାମାଜିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦେବାପାଇଁ ତତ୍କାଳୀନ ସମାଜ କୁଣ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଉପନ୍ୟାସର ଅବସ୍ଥା ଠିକ୍ ତା' ନୁହେଁ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଔପନ୍ୟାସିକ ମାନେ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଉପନ୍ୟାସ ଲେଖକର ନିର୍ଭୀକତା ଓ ନିର୍ଲଜ ମନୋଭାବ ପାଇଁ ସମାଜ ଦ୍ୱାରା ନିଗୃହୀତ ହେଉଥିଲେ । ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଫରାସୀ ଆଦର୍ଶର କୌଣସି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପରୀକ୍ଷା ଓ ତା'ର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସେତେ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ହୋଇନାହିଁ । ଏହା ହୁଏତ ଔପନ୍ୟାସିକ ମାନଙ୍କ ଗଭୀର ଅପୂର୍ଣ୍ଣତା ହୋଇପାରେ କିମ୍ବା ପାଠକ ଓ ସମାଲୋଚକ ମାନଙ୍କ ଅସଚେତନତା ହୋଇପାରେ ।

ଏ ତର୍କର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ଆଉ ଏକ ଅକାଟ୍ୟ ସତ୍ୟ ସତ୍ୟକୁ ହୁଏତ ଅସ୍ୱୀକାର କରିହେବ ନାହିଁ ଯେ; ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ 'ଇତିହାସ କିମ୍ବା ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ' ପରି ପ୍ରକୃତିବାଦୀ କଥାବସ୍ତୁ ଉପରେ ବିଭିନ୍ନ ଓ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ କଳାତ୍ମକ ପରୀକ୍ଷା ହୋଇଥିବା ଉପନ୍ୟାସ ସଂଖ୍ୟା ଖୁବ୍ କମ୍ ।

ଆଧୁନିକବାଦୀ ଉପନ୍ୟାସ ଓ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଉପନ୍ୟାସ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟରେ ଆଲୋଚନା କଲେ ଦେଖାଯାଏ ; ସମସ୍ତ ଆଧୁନିକବାଦୀ ଉପନ୍ୟାସ ଗୁଡ଼ିକ ସର୍ବ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଉପନ୍ୟାସ ଭାବରେ ବିବେଚନା କରାଯାଇପାରେ । ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଆଧୁନିକ ଓ ଲୋକପ୍ରିୟ ଉପନ୍ୟାସ ଗୁଡ଼ିକ ସର୍ବ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଉପନ୍ୟାସର ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

ପ୍ରକୃତି (Nature) ଓ ପ୍ରବୃତ୍ତି (Instinct) କୁ ପ୍ରସଙ୍ଗ (Theme) ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା ଉପନ୍ୟାସ ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଉପନ୍ୟାସର ଅନ୍ତର୍ଗତ ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରେ ପ୍ରକୃତିବାଦ, ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ଓ ଜୀବନର ରୂପ ପ୍ରକଟ କରି ଲେଖାଯାଇଥିବା ଉପନ୍ୟାସ ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଉପନ୍ୟାସ, ଯେଉଁଥିରେ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇଥାଏ, ମଣିଷର ପ୍ରବୃତ୍ତି ଓ ତାହାର ସ୍ୱଭାବ । ମଣିଷର ପ୍ରବୃତ୍ତିଗତ ଉପନ୍ୟାସ ସମ୍ପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କଲେ ଦେଖାଯାଏ ; ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଉପନ୍ୟାସରେ ପ୍ରକୃତି ଓ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ବିଶ୍ଳେଷଣ ସହିତ ମଣିଷର ଜୀବନ ଓ ପ୍ରକୃତିର ସମ୍ପର୍କ । ଏହା ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଉପନ୍ୟାସର ଅନ୍ୟତମ ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ । ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଉପନ୍ୟାସ ଗୁଡ଼ିକରେ ମଣିଷର ଜୀବନ ଓ ତାହାର ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଯଥାର୍ଥ ରୂପରେ ପ୍ରକାଶ କରାଯାଇଥାଏ ; ଯେଉଁଥିରେ ମଣିଷର ଜୀବନ ଓ ପ୍ରକୃତି ସଂପର୍କରେ ଗଭୀର ଭାବରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଥାଏ ।

ଏଠାରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିପାରେ ; ଓଡ଼ିଆରେ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଉପନ୍ୟାସର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଯଦି ନାହିଁ ; ତା ହେଲେ ତତ୍ ସଂପର୍କିତ ଆଲୋଚନା କାହିଁକି ?

ବାସ୍ତବରେ ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସ ନ ଥାଇପାରେ ; ମାତ୍ର ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସରେ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଚେତନାର ପରିପ୍ରକାଶ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ନୁହେଁ । ଏହି ଦିଗନ୍ତରେ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା ଅପେକ୍ଷା ବିଶ୍ୱ-ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଉପନ୍ୟାସ ପରମ୍ପରାର ଉନ୍ମେଷ ଓ ଉତ୍ତରଣ ସମ୍ପର୍କିତ ଆଲୋଚନା ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିଛି ।

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ 'ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଉପନ୍ୟାସ'ର ସଂଖ୍ୟା କମ୍ ହୋଇଥାଇପାରେ ; ମାତ୍ର ସେ ଧରଣର ଉପନ୍ୟାସର ସଂଖ୍ୟା କମ୍ ନୁହେଁ ; ଯେଉଁଠି ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଚେତନା ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରୂପଲାଭ କରିଛି । କୌଣସି ଏକ ଉପନ୍ୟାସରେ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଚେତନାର ସମନ୍ୱିତ ପରିପ୍ରକାଶ ହୁଏତ ଘଟି ନ ପାରେ ; ମାତ୍ର ଅଧିକାଂଶ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓଡ଼ିଆ ଔପନ୍ୟାସିକମାନଙ୍କ ଅନେକ ଉପନ୍ୟାସରେ ଏ ଚେତନାର ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ଅଥଚ ସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ତେଣୁ 'ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସରେ' ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଚେତନା' ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାହିତ୍ୟ ଚେତନା ଠାରୁ ଅନୁଚ୍ଛେଦ ଗୁଣାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ନ୍ୟୂନ ନୁହେଁ ।

[illegible] ହୋଇଥାଏ ।

ଔପନ୍ୟାସିକ ଶ୍ରୀ ମହାପାତ୍ରଙ୍କ ମତରେ, 'ଯୌନ ପ୍ରବୃ-
-ତ୍ତିଟାକୁ ନୀତାନ୍ତ ହୀନ ବୃତ୍ତି ବୋଲି ମନେ କରିବା ଉଚିତ
ନୁହେଁ । ଏହା ସର୍ଜନା ବୃତ୍ତି' କିମ୍ବା 'ଯୌନ କ୍ଷେତ୍ରୀ ହେବା
ଫଳରେ ଯୌନ ଆଜି ନାନା ରୂପରେ ଆମ ଆଗରେ ଉଭା
ହେଉଛି । x x x ପ୍ରଣୟର ପ୍ରଥମ ଆବେଗରେ ଆଜି
ପ୍ରେମିକ, ପ୍ରେମିକା କହନ୍ତି, ଆମ ଭଲ ପାଇବା ମୂଳରେ ଯୌନ
ଲାଳସା ନାହିଁ । କିଏ କହେ - ମୁଁ ତା'ର ରୂପ ଦେଖି ମୁଗ୍ଧ
ହୋଇ ନାହିଁ ; ସେ କୁତ୍ସିତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତା'ର ଗୁଣକୁ ମୁଁ
ଭଲପାଇ ପାରିଛି । କିଏ କହେ - ତା'ର ଆଦର୍ଶ ମୋତେ ଭଲ
ଲାଗିଛି କେବଳ - ମୁଁ ତାକୁ ଚାହେଁ, ନା ବିବାହ ହେଉ - ନା ମୋର
ଯୌନ କ୍ଷୁଧାର ନିର୍ବାଣ ହେବ ସେଇ ଆଦର୍ଶର ବଳିଦାନ ରେ ।
ଏ ସବୁ ଉକ୍ତି ଭିତରେ ଯୌନ ଲୁକ୍‌କାୟିତ ଭାବରେ ରହିଥା
କରେ । ଏ ସବୁ ଯୌନର ବିଭିନ୍ନ ରୂପ କହିଲେ ଚଳେ । x x x

ଯଦି କିଏ ଆଦର୍ଶକୁ ଭଲପାଏ, ଗୁଣକୁ ଭଲ
ପାଉଥାଏ, ତେବେ ସେ ବିବାହ ହେବାପାଇଁ, ସେହି ଆଦର୍ଶ
ଓ ଗୁଣସମ୍ପନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତି ସହିତ ଯୌନ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପନ ପାଇଁ
ଏତେ ଲାଳାୟିତ କାହିଁକି ? ସେ ମୋଟାଟ ଉଦ୍ଧୃତିକୁ
ନା ଭୃଷୁରଙ୍କ ପ୍ରତୀକକୁ ଅଶେଷ ଗୁଣସମ୍ପନ୍ନ ବୋଲି କହିବ

କହି ଭଲପାଅ ପ୍ରିୟାକୁ ନାହିଁ କାହିଁକି ? ପୁଣି ବେଳେ ବେଳେ
ପୁଣି ଗାଳିଦେଇ କହି, ନିର୍ଦ୍ଦୟ ନ କହି ଦେଇ ପାରେ ଭାବୁଛି
କାହିଁକି ?

ପ୍ରେମ ଓ କାମ - ଭଲପାଇବା ଓ ଦୈହିକ ସୁଖ
ଜୀବନ ଓ ମରଣ ପରି ପାଖାପାଖି ରହିଛନ୍ତି । ଏହି ଦୁଇଟିର
ନାହିଁ", । ||୮|| ଏହାର ସହିତ ସ୍ପଷ୍ଟୀକରଣରେ ଜାଣି ହେଉଛି ଯେ
ଉପମାଗୁଡ଼ିକରେ ଭଲପାଇବା ପ୍ରକୃତି ଜାଣି ହେଲେ ଦେହ ପ୍ରେମ ବେଳ
ଉତ୍ସମୂଳକ କହ, ଆଲେଖ୍ୟନ୍ତେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଜାଣି ହେବ ଦେଇ ଦେହକୁ
ସନ୍ଦେହ ପ୍ରେମର ପ୍ରସ୍ତାବ ଦେଇ ମଧ୍ୟ ପୁଣି କହାଯାଇପାରେ
ଦେହକୁ ଅର୍ଥାତ୍ କହନ୍ତି ବେଳେ ସ୍ପର୍ଶରେ ଆଲିଙ୍ଗନ ଉପମାସ୍ଥ
ପୁରୁଣି କହେ ମନ ଭଲ ଭାବି ପ୍ରକୃତି ଭେଟିଲେ ରୂପ ଦେଖିଲେ ନିକୁଞ୍ଜ
କହିବାକୁ ଦେହକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲା ଲାଗି ତାହା ଦେହକୁ ଦେହ ଭେଟିଲେ
ପ୍ରକାଶ ହେଉ ଭାବ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଛୁଇଁ ।

ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ମଧୁମାସକୁ ନୈବେଦ୍ୟ ପାଇଁ-
ସ୍ପର୍ଶକୁ ଜାଣିବ ଉପମାରେ ପ୍ରେମର ଆଲୋଚନା ହେଉଛି
ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପୁରୁଷ ; ଯେପରି ଆଲିଙ୍ଗନ ସହିତ ସେ ଏକ ମନରେ
ହେଲେ, ଏହା ଗୋପନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି, ମନର ଉପମାସ୍ଥ ସ୍ପର୍ଶ
ଏଥି ଆଲୋଚନାର ପବିତ୍ରତାକୁ କହାଯାଇଛି । କାରଣ
ଓ ଭଲ ପାଇବାକୁ ଯାହା ପ୍ରକୃତ ଜାଣି ହେଲେ ଏକ ଏକ ଉପୁଜିତ
ପତ୍ନୀର ପୁଣି ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇ ଭଲ ପାଇବ ଏକ ଏକ ହିଁ, ସ୍ୱୀକୃ-
ପ୍ରଣୟୀ କରିଥିଲେ ।

||୮|| ଚିତ୍ରାଙ୍କନ ସହାନୁଭୂତି, ରୁଚି କିଆଁ', ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ, କର୍ଣ୍ଣ-୨, ମାସ-୧, ପୃଷ୍ଠା-୭/୫

ଭାରତୀୟ ସାହିତ୍ୟ ଉପରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରଭାବ ବେଶ୍ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ନେଇଛି । ଭାରତୀୟ ସାହିତ୍ୟ ଆଲୋଚନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତିର ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମହତ୍ତ୍ୱ ରହିଛି । ଅନ୍ୟଥା, କଳାତ୍ମକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଆଲୋଚନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ରାଜନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ବା ପରାଧୀନତାର ପ୍ରଶ୍ନ ସେତେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ । ପୁଣି ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ତ ଭାରତୀୟ ମାନେ ଏବେ ବି ପରାଧୀନ ।

କଳା, ସାହିତ୍ୟ ଓ ସଂସ୍କୃତି ଆଲୋଚନା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ରାଜନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତାର ସ୍ମରଣ ଅବିସ୍ମରଣୀୟ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ । ପୁନଶ୍ଚ ସେହି ଭାବରେ 'ମନେ ମନେ' 'ମଲାଜହ୍ନ' କିମ୍ବା 'ହିରଣ୍ମୟୀ' ଭଳି ଉପନ୍ୟାସ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇ ସାରିବା ପରେ ମଧ୍ୟ 'ଦଶାବଳା' 'ରୂପାନ୍ତରୀ' 'ନଅଭୁଣ୍ଡୀ' କିମ୍ବା 'ଶରତ ବାବୁଙ୍କ ଗଳି' ଭଳି ଉପନ୍ୟାସ ମାନ ରଚନା କରାଯାଇ ପାରେ, ସେଇ ଭାବରେ ସାହିତ୍ୟ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ କୌଣସି ସନ ତାରିଖର ସେତେ ବେଶୀ ଗୁରୁତ୍ୱ ଥିବା ଭଳି ମନେହୁଏ ନାହିଁ । ଆପାତତଃ କବିତା କିମ୍ବା ନାଟକ କ୍ଷେତ୍ରରେ 'ପାଣ୍ଡୁଲିପି' ପରେ 'ସମୁଦ୍ରସ୍ନାନ' କିମ୍ବା 'ଗୋବିନ୍ଦ ବିଦ୍ୟାଧର' ପରେ 'ରକ୍ତମାଟି' କିମ୍ବା 'ଆଗାମୀ' ଯେମିତି ଲେଖା ଯାଇଛି, ଉପନ୍ୟାସ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେହି କ୍ରମଗତିକତା ରକ୍ଷିତ ହୋଇପାରିନାହିଁ ।

'ବନଗହନର ତଳେ' ଓ 'ପରଜା' ଉପନ୍ୟାସ ଦ୍ୱୟକୁ ବାଦ୍ ଦେଲେ ; ଉଭୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଲେଖନୀ ଚାଳନା କରିଥିବା କାହ୍ନୁଚରଣ ମହାନ୍ତି, ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତି, ସୁରେନ୍ଦ୍ର ମହାନ୍ତି, ଶାନ୍ତନୁ ବର୍ମା ପ୍ରମୁଖ ଔପନ୍ୟାସିକ ମାନଙ୍କ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳୀନ ଉପନ୍ୟାସ ଗୁଡ଼ିକ ହିଁ ବିଚାରକୁ ନିଆଯାଇଛି ; ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ କାଳୀନ ରଚନା ନୁହେଁ କିମ୍ବା ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଚେତନା ରହିତ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳୀନ ଉପନ୍ୟାସ ମଧ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଆଲୋଚନା ର ପରିସର ୧୯୮୭ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ ଗଣେଶ୍ୱର ମିଶ୍ରଙ୍କ 'ଏକାଳର ଗୁହ' ଉପନ୍ୟାସ ଯାଏ ପରିବ୍ୟାପ୍ତ ହୋଇଛି । ଆପାତତଃ ସମୟସୀମା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଗବେଷିକାରେ ୧୯୪୭ ରୁ ୧୯୮୭ ମସିହା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିବା ଚାଳିଶ ବର୍ଷର ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଚେତନା ସମ୍ବଳିତ ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସ ଗୁଡ଼ିକୁ କେବଳ ଆଲୋଚନାର ପରିସର ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳୀନ ଓଡ଼ିଆ ଉପନ୍ୟାସରେ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଚେତନାର ଧାରାବାହିକ ରୂପରେଖ ସମ୍ପର୍କିତ ତନ୍ନ ତନ୍ନ ଆଲୋଚନା ପୂର୍ବକ ତା'ର ପ୍ରକାର ଓ ପରିସର ନିରୂପଣ କରିବା ଗବେଷିକାର ମୂଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ହେଁ ବିଶ୍ୱ ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରଗତିବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ପର୍କରେ

କ) ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଚେତନାର ସ୍ୱରୂପ -

ଇଂରେଜୀ 'Naturalism' ଶବ୍ଦର ଓଡ଼ିଆ ରୂପାନ୍ତର ହେଉଛି 'ପ୍ରକୃତିବାଦ'। କେହି କେହି ଏହାକୁ 'ସ୍ୱଭାବବାଦ' ରୂପରେ ମଧ୍ୟ ଚିତ୍ରିତ କରିଛନ୍ତି। ବଂଗଳା ସାହିତ୍ୟ ସମାଲୋଚନାରେ ଏହା 'ସ୍ୱାଭାବିକବାଦ' ଭାବରେ ପରିଚିତ। ଏହି ପ୍ରକୃତିବାଦର ଅନ୍ୟତମ ପରିଭାଷା ହେଉଛି ପ୍ରାଣି ତତ୍ତ୍ୱବାଦ।

'ପ୍ରକୃତିବାଦ' (Naturalism) ପ୍ରକୃତି (Nature) ଉପରେ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଉଥିବା ଏକ ଚିନ୍ତାଧାରା। ଏହି ପ୍ରକୃତି କେବଳ ବାହ୍ୟ ପରିଦୃଶ୍ୟମାନ ପ୍ରକୃତି ନୁହେଁ; ବରଂ ତାହାର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ମୌଳିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ସମ୍ପର୍କିତ। ପ୍ରକୃତିବାଦ କହିଲେ ବାହ୍ୟ ପ୍ରକୃତି କଥା ନୁହେଁ। ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଚେତନା କହିଲେ ସାଂଗଠିକ ଓ ଭୌଗୋଳିକ ଦୃଶ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ମାତ୍ର ନୁହେଁ; ବରଂ ଜୈବିକ ଜୀବନ ପ୍ରାଣୀର ଆହାର, ନିଦ୍ରା, ଭୟ, ମୈଥୁନ ପରି ମୌଳିକ ଓ ଅଦମ୍ୟ ପ୍ରବୃତ୍ତି ସମୂହର ପ୍ରକଟନ ଏବଂ ସେ ସମସ୍ତ ମୌଳିକ ଓ ଆଦିମତମ ଗୁଣର ପରାକାଷ୍ଠା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରୁଥିବା ଚିନ୍ତାଧାରା।

ତେବେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ, ଜୀବର ମୌଳିକ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଉପଜୀବ୍ୟ କରୁଥିବା ଚିନ୍ତାଧାରାକୁ 'ପ୍ରବୃତ୍ତିବାଦ' ବା 'ସ୍ୱଭାବବାଦ' ନାମରେ ନାମିତ କରା ନ ଯାଇ 'ପ୍ରକୃତିବାଦ' କହିବାର ଯଥାର୍ଥତା କଣ ?

ପ୍ରକୃତପକ୍ଷେ 'ପ୍ରବୃତ୍ତିବାଦ' ଓ 'ସ୍ୱଭାବବାଦ' ପ୍ରଭୃତି ସଂଜ୍ଞାର ଭାବାତ୍ମକ ସୀମିତତା ଅଛି। ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଜୀବର ଅନ୍ତର୍ହିତ 'ପ୍ରକୃତି' ଓ 'ପ୍ରବୃତ୍ତି' ବା 'ସ୍ୱଭାବ' ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ ରହି ଜୀବର ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ପ୍ରକୃତିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିପାରେ ନାହିଁ। ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ପ୍ରକୃତିବାଦ

'ଅନ୍ତରୀଣ ପ୍ରକୃତି' କିମ୍ବା 'ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ପ୍ରକୃତି' କୌଣସି ଅର୍ଥରେ ସୀମିତ ନୁହେଁ । ପ୍ରକୃତିବାଦ ସଂଜ୍ଞାଟି ସିଧାସଳଖ ଭାବେ ପରିଦୃଶ୍ୟମାନ ପ୍ରକୃତିକୁ ଅଙ୍ଗୁଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେହି ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ ବଂଚୁଥିବା ଜୀବର ଅନ୍ତରୀଣ ମୌଳିକ 'ପ୍ରବୃତ୍ତି' ବା 'ପ୍ରକୃତି'କୁ ପ୍ରକଟିତ କରିଥାଏ ।

ତେଣୁ 'ପ୍ରକୃତିବାଦ' ସଂଜ୍ଞାଟି ଯେଉଁ ବ୍ୟାପକ ଓ ଗୁରୁତ୍ୱଭାବକୁ ସୂଚିତ କରେ ହୁଏତ 'ସ୍ୱଭାବବାଦ' ସଂଜ୍ଞାଟି ପକ୍ଷରେ ତାହା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ସେହି ଧାରାରେ 'ପ୍ରକୃତିବାଦ' ସଂଜ୍ଞାଟି ବୋଧହୁଏ ଇଂରେଜୀ 'Naturalism'ର ଭାବ ପ୍ରଖ୍ୟାପନକାରୀ ନିକଟତମ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ପରିଭାଷା ।

ପ୍ରକୃତିବାଦୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଜୀବର ପ୍ରକୃତିହିଁ ହେଉଛି ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକାରଣର ହେତୁ । ଏହି ଜୈବିକ ପ୍ରକୃତି ବହୁଭାବରେ ପରିବେଶର ପ୍ରଭାବ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହି ପରିବେଶର ପ୍ରଭାବ ଅନୁସାରେ ଆଦିମତମ ଜୀବହିଁ କ୍ରମବିବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇ ମଣିଷର ରୂପଧାରଣ କରିଛି, କିନ୍ତୁ ମଣିଷ ଏକ ଚେତନଶୀଳ ଜୀବ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ତା'ର ପୂର୍ବପୁରୁଷାନୁକ୍ରମିକ ଜୈବିକ ଗୁଣାଗୁଣ (Heredity)କୁ ବାଦ ଦେଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏଇ ବଂଶପରଂପରାଗତ ଜୈବିକ ଗୁଣଧର୍ମ ପ୍ରତି ବହୁଭାବରେ ପରିବେଶ (Environment)ର ଅନୁରୂପ ପ୍ରକାଶହିଁ ଅଟେ ।

ମଣିଷ ଯେହେତୁ ଆଦିମତମ ଜୀବର କ୍ରମବିବର୍ତ୍ତିତ ଏକ ଉନ୍ନତ ଜୀବ ମାତ୍ର ଅଟେ, ତା' ପାଇଁ କୌଣସି ଅତିପ୍ରାକୃତ (Supernatural) ଉପାଦାନହିଁ ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତିବାଦୀମାନେ ତଥାକଥିତ ଦେବଦେବୀଙ୍କ ମଣିଷ ଉପରେ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱକୁ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ

ମଣିଷ ଏକକୋଷୀ ଜୀବର ଏକ ବିବର୍ତ୍ତିତ ରୂପ ଓ ଈଶ୍ୱର ମଣିଷକୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ନାହାନ୍ତି ବୋଲି ପ୍ରକୃତିବାଦୀମାନେ କହନ୍ତି ।

ନଗ୍ନ ପ୍ରକୃତିବାଦ । ପ୍ରକୃତି ସ୍ୱୟଂକ୍ରିୟ ତଥା ସ୍ୱୟଂଚାଳିତ । ତେଣୁ ମାନବିକ ମର୍ଯ୍ୟାଦା-ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଓ ପ୍ରଗତିପ୍ରତି ଅନାସ୍ଥାହିଁ ନଗ୍ନ ସ୍ୱଭାବବାଦର ଚିହ୍ନ । ରୁଷୋଙ୍କ ଆତ୍ମସ୍ୱ ଘୋଷଣା, ଫ୍ରାଙ୍କଲିନ୍‌ଙ୍କ ବୁଦ୍ଧି ନିର୍ଭର ବିଶ୍ୱାସ ଏବଂ ସ୍ୱାଧୀନ ନାଗରିକର ଆବିର୍ଭାବ ସଂପର୍କରେ ଡେଭର୍‌ଥନ୍‌ଙ୍କ ଆଶା; ଏ ସମସ୍ତ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସ୍ୱଭାବବାଦୀମାନେ ବିଦ୍ରୋହ ଘୋଷଣା କରିଥିଲେ । ସ୍ୱଭାବବାଦୀମାନଙ୍କର ଧାରଣା ହୋଇଥିଲା, ସମାଜ ସ୍ୱାର୍ଥ ଓ ବୁଦ୍ଧିଦ୍ୱାରା ଶାସିତ କିମ୍ବା ପରିଚାଳିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ନୀତି, ଆଦର୍ଶ ଏସବୁ କେବଳ ଚିନ୍ତା ମାତ୍ର; ଈଶ୍ୱର ମୃତ, ଇଂଦ୍ରିୟର ଅଗୋଚର କିଛି ନାହିଁ, ଏହାହିଁ ଥିଲା ସେମାନଙ୍କର ସ୍ଲୋଗାନ୍ ।।୧।।

ପ୍ରକୃତିବାଦୀମାନେ ସବୁମତେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଜୀବନକୁ ଦେଖନ୍ତି । ଯେହି ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ମତ ବସ୍ତୁନିଷ୍ଠତା ନିକଟରେ ପାପ-ପୁଣ୍ୟ, ନୀତି-ଅନୀତି, ନ୍ୟାୟ-ଅନ୍ୟାୟ, ଶ୍ଳୀଳ-ଅଶ୍ଳୀଳର ମୂଲ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ନଗଣ୍ୟ। ସାହିତ୍ୟ ରାଜ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଚେତନାର ଆଦ୍ୟ ପ୍ରବକ୍ତା ଫରାସୀ ଔପନ୍ୟାସିକ ଏମିଲିଜୋଲା ତାଙ୍କ 'ଥେରେସ୍ ରାକ୍ୱିନ୍' ଉପନ୍ୟାସର ଦ୍ୱିତୀୟ ସଂସ୍କରଣର ମୁଖବନ୍ଧରେ କହିଥିଲେ, '× × ବିଜ୍ଞାନ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଅଶ୍ଳୀଳତାର ବିଷୟ ବୋଲି କିଛି ନାହିଁ । ମୁଁ ପ୍ରକୃତରେ ଜାଣେନା ମୋ ଉପନ୍ୟାସ ଶ୍ଳୀଳ କି ଅଶ୍ଳୀଳ, ମାତ୍ର ମୁଁ ଏତିକି ଜାଣେ ଯେ,

।।୧।। ବିଭୂତି ପଟ୍ଟନାୟକ, 'ସାହିତ୍ୟର ସୂତ୍ରପାତ', ନାଳନା, ବିନୋଦ ବିହାରୀ କଟକ-୨, ଚତୁର୍ଥ ସଂ: ୧୯୮୫, ପୃ:- ୧୩୪.

ମୋର ବିଚାର, ମାର୍ଗରୁ ଓହରି କୌଣସି ଅଧିକତର ଶ୍ଳୀଳତା ପାଇଁ ମୁଁ ଆଗେ ଚିନ୍ତିତ ନୁହେଁ ।' ।xx।।୭।।

ରୋମାଣ୍ଟିକ କବିମାନେ ଯେଉଁ ଦେବଶିଶୁର ସ୍ୱପ୍ନ ପ୍ରବଣତାକୁ ନେଇ ବିଭୋର ହେଉଥିଲେ, ବାସ୍ତବବାଦୀମାନେ ତାକୁ ଉପହାସ କଲେ; କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବବାଦୀମାନେ ସମସ୍ତ ବାସ୍ତବତା ସତ୍ତ୍ୱେ ଜୀବନକୁ ଶ୍ଳୀଳ-ଅଶ୍ଳୀଳ, ନୀତି-ଅନୀତିର ମାନଦଣ୍ଡରେ ଦେଖିବାଠୁ ଆପଣାକୁ ଓହରି ପାରୁ ନଥିଲେ; ଯାହା କି ପ୍ରକୃତିବାଦୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଷ୍ଠୁର ଭାବରେ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାତ ହେଲା ।

'ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଚେତନା ହେଉଛି ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗରେ ଡାରୱିନର ବିବର୍ତ୍ତନବାଦୀ ଜୀବତତ୍ତ୍ୱର ଉଦ୍‌ବର୍ତ୍ତନ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନ; ଯେଉଁଥିରେ ମଣିଷକୁ ଏକ ଉନ୍ନତ ପଶୁ ଭାବରେ ପ୍ରତିପାଦନ କରାଯିବା ସଂଗେ ସଂଗେ ତା'ର ଚରିତ୍ର ଓ ଭାଗ୍ୟମୀମାଂସା ବଂଶପରଂପରା (Heredity) ଓ ପରିବେଶ (Environment) ନାମକ ଦୁଇଟି ପ୍ରାକୃତିକ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ବୋଲି ପ୍ରମାଣ କରାଗଲା । ସେହି ଭାବରେ ମଣିଷ ତା'ର ବ୍ୟକ୍ତିକ ତଥା ମୌଳିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି, ବିଶେଷତଃ

।।୭।। In the World of Science an accusation of immorality Proves nothing what so ever. I do not know whether my movel is immoral. but I admit that I have never gone out of my way to make it more or less chaste.
(Emite zola, 'The'rese' Raguin', Penguin Books, Ltd, England, 1973, P-24).

ବିଜ୍ଞାନର ତଥ୍ୟ ଓ ତତ୍ତ୍ୱଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ତଥା ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଥିଲା । ବିଶେଷତଃ କଳା ଓ ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବାସ୍ତବବାଦୀମାନେ ପ୍ରକୃତିବାଦର ବିଶେଷ ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କରିଥିଲା । ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହା ବାସ୍ତବବାଦୀ ଧାରାକୁ ଅଧିକ ବିସ୍ତାରିତ କଲା । ଅଧିକନ୍ତୁ ବାସ୍ତବତାର ବିଶ୍ୱସ୍ତ ଓ ଅବିକଳ ଚିତ୍ର ଉପସ୍ଥାପନ ହେଲା ଏହାର ବିଶେଷ ଲକ୍ଷ୍ୟ ।

ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ସାହିତ୍ୟରେ ଜୀବନର ନୈତିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ସବୁ ନୀତିବୋଧର ଅପେକ୍ଷା ନ ରଖି ପ୍ରକଟିତ ହେଲା । ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଚେତନା ବାସ୍ତବବାଦୀ ଚେତନାଠାରୁ ଟିକେ ଏକ ଅର୍ଥରେ ଭିନ୍ନ ଯେ; ଏହା ବୈଜ୍ଞାନିକ ହେତୁବାଦୀ ଚେତନାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ଥନ ଦେଇଥାଏ ; ଫଳ ଫଳରେ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ (ଭୌତବ୍ୟାଖିକ) ମଣିଷର ନୈତିକ ଓ ବିଚାରଧାରା ପ୍ରବୃତ୍ତି ଉପରେ ଜୋର ଦେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଆକସ୍ମିକ ମାନସିକ ପ୍ରକୃତିକୁ ଅଧିକ ଦେଖିଥାଏ ।

ଚରିତ୍ରମାନେ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ସାହିତ୍ୟରେ ପ୍ରାୟ ପରିବେଶ ଓ ବଂଶପରଂପରାର କ୍ରୀଡ଼ନକ ରୂପେ ପ୍ରତୀୟମାନ ହୁଅନ୍ତି ; ଯେଉଁମାନେ କି ଶକ୍ତିଶାଳୀ ପ୍ରବୃତ୍ତି ପରାୟଣତାଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ଓ ସାମାଜିକ ତଥା ଆର୍ଥିକ ବାହ୍ୟଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ । ଯେହେତୁ 'ଭାଗ୍ୟ ଓ ଭଗବାନ' ପ୍ରତି ପ୍ରକୃତିବାଦୀ-ମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଆନୁଗତ୍ୟ ନଥାଏ ସେହିହେତୁ ଜୀବନର ମହତ୍ତର ମୂଲ୍ୟବୋଧ ପ୍ରତି ସେମାନେ ସେତେବେଶୀ ଆଶାବାଦୀ ନୁହଁନ୍ତି ।

ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଚେତନା ଏକ ଦାର୍ଶନିକ ତତ୍ତ୍ୱ, ଯାହାକି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଧାରାକୁ ଦର୍ଶନ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧିତ କରାଏ ଓ କହିବା ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼େ ଯେ, ବିଶ୍ୱର ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ ଓ ଘଟଣା, ସେମାନଙ୍କର ପାରଂପରିକ ଚରିତ୍ର ନିର୍ବିଶେଷରେ ଅତିମାତ୍ରାରେ ପ୍ରାକୃତିକ । ତେଣୁ ବିଶ୍ୱର ସମସ୍ତ ଜ୍ଞାନ

ବୈଜ୍ଞାନିକ ଅନୁସନ୍ଧାନର ପୋଷକରେହିଁ ସୀମିତ ; ଯଦିଓ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଅତିପ୍ରାକୃତ ବାସ୍ତବତାର ସ୍ଥିତିକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରେ ତଥାପି ଏହା ଅତିପ୍ରାକୃତତାକୁ ସମାଦୃତ । ପ୍ରାକୃତିକ ବସ୍ତୁ ବ୍ୟତୀତ ଅତିପ୍ରାକୃତ ଉପାଦାନଦ୍ୱାରା ପରିଦୃଶ୍ୟମାନ ଅଂଶରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇପାରେ । ଏ ପ୍ରକାର ଅବସ୍ଥାରେ ବିଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷିତ ହୋଇ ଅତିପ୍ରାକୃତ ନିଜେ ପ୍ରାକୃତ ଅବସ୍ଥାକୁ ହି ଧରିଥାଏ ।

ପ୍ରକୃତିବାଦ ମାନିନିଏ ଯେ, ପ୍ରକୃତି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସର୍ବଦା ତଥାସୁଧା ନିୟମର ଅଧୀନରେ । ପ୍ରକୃତି ନିକଟରେ ନିୟମିତତା, ଐକ୍ୟ ଓ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣତା ଅଛି, ଯାହାକି ବସ୍ତୁନିୟମକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଏ । ଏହା ଆଧାର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଜ୍ଞାନର ଅନୁସନ୍ଧାନ ଦ୍ରୁତ ନେତୃତ୍ୱରେ ଉଚ୍ଚ ମନେ ହୋଇପାରେ । 'ନିତ ନିତ୍ୟ ସମୂହର ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ପ୍ରମାଣ ଯୋଡ଼ିବାର ଯୋଗଦାନ ମାନଶୀଳ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ତତ୍ତ୍ୱବିଜ୍ଞାନ ଅନୁମୋଦିତ ସତ୍ୟ । ଯଦିଓ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଲେଖକ ବା ଦାର୍ଶନିକ ଆଙ୍ଗୁଳି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରନ୍ତି ନାହିଁ, ମଣିଷ ପ୍ରକୃତିକୁ ଜାଣିବା ଦିଗରେ କେବେ ହତାଶ ହେବନାହିଁ କିମ୍ବା ନିଜର ସତ୍ୟାନୁସନ୍ଧାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ 'ପ୍ରାକୃତିକ ନିୟମ'କୁ ମଧ୍ୟ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବ' । ॥୪॥

ତୁଳନାତ୍ମକ ଭାବେ ପ୍ରକୃତିବାଦ, ବସ୍ତୁବାଦ (Materialism) ଠାରୁ ପରିସର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବ୍ୟାପକତର ।

'ପ୍ରକୃତିବାଦୀମାନେ ବାସ୍ତବରେ ବିଭିନ୍ନ ମତବାଦର କଳ୍ପନ

॥୪॥ The New Encyclopaedia, Micropaedia - Vol - VII, Chicago, 1973-74, P-222.

ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ 'ପ୍ରକୃତିବାଦ' ହେଉଛି ବାସ୍ତବତାକୁ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିବାର ଏକ ଉପାୟ ମାତ୍ର । ପ୍ରାକୃତିକ ଶକ୍ତିମାନଙ୍କ ବଂଶଗତଧାରା, ପରିବେଶ, ଶାରୀରିକ ସଂବେଗ (Physical drives) ଇତ୍ୟାଦି ଉପରେ ପ୍ରକୃତିବାଦୀମାନେ ଅତ୍ୟଧିକ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇଥାନ୍ତି । ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଲେଖକର ଆଦ୍ୟ ଧାରାକାର ଏମିତି ଧାରଣା କରନ୍ତି ଯେ, 'ଔପନ୍ୟାସିକ ଜଣେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପରି ହେବା ଉଚିତ, ଯେ କି ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ ଦିଗନ୍ତକୁ ନିରପେକ୍ଷ ଭାବରେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି କରି ଏକ ତର୍କାତୀତ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଉପସଂହାରରେ ପହଞ୍ଚିବ', ॥୧॥

ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ନିଜକୁ ଜୀବନର ନିଷ୍ଠୁର ଓ ଉଲଙ୍ଗ ଦିଗ ସହିତ ସଂପର୍କିତ କରେ । ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଦର୍ଶନ ସାଧାରଣତଃ ଏମିତି ଏକ ଅବସ୍ଥା, ଯାହା କି ଅବାସ୍ତବ ଦିଗକୁ ଓ ସବୁ ମୂଲ୍ୟବୋଧକୁ ପ୍ରାକୃତିକ ସୂତ୍ରରୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ପ୍ରକୃତିବାଦର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ଏହାରୁ ବିରୋଧୀ ଭାବପ୍ରବଣ ଅନୁଯାୟୀ ପୁଣି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ସାଧାରଣତଃ ପ୍ରକୃତିବାଦ ଆଦର୍ଶବାଦ ବିରୋଧୀ ଓ ଭୂମ୍ୟୋଦର୍ଶନବାଦ ତଥା ବସ୍ତୁବାଦର ସମଧର୍ମୀ ରୂପେ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଥାଏ । ଏହାକୁ ଯାଥାର୍ଥବାଦ (Positivism) ଠାରୁ ସହଜରେ ଅଲଗା କରିହୁଏ ନାହିଁ ।

॥୧॥ ' The novelist should be like the Scientist examining dispassionately various phenomena in life and drawing indisputable conclusions' (W. Bridgwater and S. Kurtz, Ed.- ' The Columbia Encyclopaedia', New York, 1963, page- 1466).

'ପ୍ରକୃତିବାଦ ସବୁକଥାରେ କାରଣ ଖୋଜିବାରେ ପ୍ରାୟତଃ ନିଜକୁ ସୀମିତ ରଖେ । ଔଚିତ୍ୟ ବିଷୟର ଚର୍ଚ୍ଚା ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦିଏ ନାହିଁ ', ॥୮॥

ଏକ ବୃହତ୍ତର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ପ୍ରକୃତି-ବାଦୀ ଥେଲେ, ଆରିଷ୍ଟଟଲ, ସେ କାଳର ବେଦିବାଦୀ, ବିଜ୍ଞାନବାଦୀ, ତଥା ବ୍ରୁନୋ (Bruno), ସ୍ପିନୋଜା (Spinoza), ହବ୍ସ (Hobbes), ଡିଉଇ (Dewey) ତଥା ହ୍ୱାଇଟ୍ ହେଡ୍ (White head) ପ୍ରମୁଖ ହେତୁବାଦୀ ଦାର୍ଶନିକଙ୍କ ଠାରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରରେ 'ଧାରଣା' ପରିଲକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା।

ଏହି ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଦାର୍ଶନିକମାନେ କମ୍ଟେ (Comte) ଏବଂ ନିତ୍ସେ (Neitzsche)ଙ୍କ ପରି ଅନେକ ନିରୀଶ୍ୱରବାଦୀ (Atheist)ଙ୍କୁ ସମର୍ଥନ କରୁଥିବା ବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ସର୍ବେଶ୍ୱରବାଦୀ (Pantheistic) ମନୋଭାବ ପ୍ରତି ଆସ୍ଥା ପୋଷଣ କରିଛନ୍ତି ।

ଆରିଷ୍ଟଟଲ, ଡେମୋକ୍ରିଟସ ଓ ରିତ୍ତି ସମସ୍ତେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁନିଚୟ (Phenomena)କୁ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଅବବୋଧର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଛନ୍ତି । ସ୍ପିନୋଜା ଓ ଆଦର୍ଶବାଦୀମାନେ ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମ-ବିଦ୍ୟାର ପୃଷ୍ଠପୋଷକତା କରିଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସବୁ ମତବାଦୀମାନେ ଯର୍କ-ଗର୍ଭ ବାସ୍ତବତା ସହିତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ମତାମତକୁ ଏକୀଭୂତ କରିବା ଦିଗରେ ଜୋର ଦେଇଥିଲେ । ବିଜ୍ଞାନର ସମନ୍ୱୟ ଓ ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟାଖ୍ୟା

॥୮॥ 'Naturalism limits itself to a search for causes and takes little account of reasons.' (ରସ୍କିନ) ।

ଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟିରେ, ପ୍ରକୃତିବାଦୀମାନେ ଜଗତ ଓ ଜୀବନ ସଂପର୍କରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଆଶାବାଦୀ ମତ ପୋଷଣ କରିଛନ୍ତି ।

ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ନାଟ୍ୟପରଂପରାରେ ମଧ୍ୟ, ପ୍ରକୃତିବାଦୀମାନେ ସାମାଜିକ ସଚେତନତାର ପରିପ୍ରକାଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନେକ ସଫଳତା ଲାଭ କରିପାରିଛନ୍ତି । 'ନିଶାପାନ, ବଂଶ ପରଂପରା, ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ, ଶୋଷଣବାଦ, ଉଚ୍ଛୃଙ୍ଖଳତା ନିକାମ ସ୍ୱାଧୀନ ଚିନ୍ତା, ଅଭିଜାତ ବର୍ଗର ଜନସ୍ୱାଧୀନତା, ଯୌନ ଉନ୍ମାଦନା ଓ ନବଯୁବତୀ ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ଗୋଷ୍ଠୀ ସଂଘର୍ଷକୁ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବାଥିଲା ସେହି ସମୟର କେତେକ ରଂଗମଂଚର ଧର୍ମ', ॥୭୩॥

ଫିଲିପ୍ ରାଭ (philip rahv)ଙ୍କ ଭାଷାରେ କହିବାକୁ ଗଲେ, 'ପ୍ରକୃତିବାଦ ତା'ର ପ୍ରଭାବ ବା ଆବେଦନରେ ବାସ୍ତବତାକୁହିଁ ସ୍ୱୀକାର କରିଥାଏ', ॥୭୪॥

ପ୍ରକୃତିବାଦୀମାନେ ଶୈଳୀ ତତ୍ତ୍ୱଦୃଷ୍ଟିରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ କେତେକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅସଫଳ ମଧ୍ୟ ଥିଲେ । ଉପନ୍ୟାସ ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ନୂତନ ନାନ୍ଦନିକ ଅବବୋଧ ସୃଷ୍ଟିପାଇଁ ବଦ୍ଧ ପରିକର, କ୍ରମ ବର୍ତ୍ତମାନ ସାହିତ୍ୟ ସମାଲୋଚନା ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏହା ଟିକି ରହି ପାରିଲା

॥୭୩॥ Henry Hatfield, Edward Arnold (pub), Ltd. Modern German Literature', London, 1966. P-8)

॥୭୪॥ 'x x x naturalism in effect took reality for granted.' (Chester E, Eisinger, 'Fiction of the forties', Chicago press, 1965, P-63)

[illegible] (Movement) [illegible]

[illegible] (the fallacy of imitative form) [illegible] (Yvor Winters) [illegible]

ପ୍ରକୃତିବାଦୀମାନେ ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ ଉପରେହିଁ ବିଶେଷ ଗୁରୁତ୍ୱ ଆରୋପ କରୁଥିଲେ ; ଯାହାକି ତାଙ୍କ ଗବେଷକ ବୃତ୍ତିଯୋଗୀ କରିବାପାଇଁ ବହୁଭାବରେ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରୁଥିଲା । ଏବଂ ଯେଉଁ କାରଣ ଲୋଗୁଡ଼ି, ସେମାନେ ଚରିତ୍ରରେ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଳେଷଣରୁ ଦୂରେଇ ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେଲେ । ସେମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଓ ସଂଭାବନାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ସାହିତ୍ୟରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଚରିତ୍ରମାନେ ବହୁ-ଭାବରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦୀନତା ଓ ଉଦାସୀନତାକୁ ବିଶ୍ୱହୃଦୟ ଭାବରେ ଅଙ୍ଗୀକାର କରୁଥିବା ଚରିତ୍ର ପରି ମନେ ହୋଇଥାନ୍ତି । ସ୍ଥାନ ଓ ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କର ଜୀବନ ପ୍ରତି ଏକ ନୈରାଶ୍ୟଭାବ ଓ ବିଦ୍ରୂପାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ମଧ୍ୟ ରହିଥିବାର ଦେଖାଯାଇଥାଏ । ଏ ସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ସ୍ଥାନ ଓ ଚରିତ୍ରମାନେ ସମାଜକୁ ଦେଖାଇବା କରୁ କରୁ ଆତ୍ମନିର୍ଭର ପିଠିଥାନ୍ତି ଓ ସାମାଜିକ ମାନ୍ୟତାର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ତାହା ଉପସ୍ଥାପନା କରିଥାନ୍ତି । ଆମେରିକାର ଔପନ୍ୟାସିକ କାଲଡୱେଲ୍ (Eskine Cald well) ଙ୍କ ରଚନା ଗୁଡ଼ିକରେ ଏହି ପ୍ରକାରର ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ଚରିତ୍ର ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୋଇଥାଏ । ତାଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟର ।

ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ସାହିତ୍ୟର ନାୟକ ଅନେକ ସମୟରେ ନେ ଶ୍ରୋତାର ଭାବରେ ଦେଖାଦିଏ । ମାତ୍ର ସେ ନେ-ଶ୍ରୋତାର ନିଜ ଇଚ୍ଛା ଅନୁଯାୟୀ ହୋଇ ନ ଥାଏ । ପରିସ୍ଥିତିର ଚାପରେ ପଡ଼ି ନେ-ଶ୍ରୋତାର ହେବାପାଇଁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ସେ ପ୍ରେମ-ପାଇଁ ବ୍ୟାକୁଳ ହୁଏ ଓ କେବେ କେବେ କିଛି କିଛି ପାଏ ବି । ନିଜର ମୂଲ୍ୟବୋଧ ନିଜନ ପାଇଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଘୋଷଣା କରେ ଓ ସମୟାନୁସାରେ

ନିଶିନାଥ ବି ; ରୋଗଗ୍ରସ୍ତଙ୍କୁ ଦେଖିବାକୁ ମୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱରେ ଆଗ୍ରହୀ ଲୋକଙ୍କର ଦେଶପ୍ରେମ, ସଚେତନତା ଓ ବୀରତ୍ୱ ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରକୃତିବାଦୀ ନାୟକ-ମାନେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁକ୍ତ ନୁହେଁ ; ବରଂ ଅଧିକ ସ୍ଥାଣୁ ଓ ଗତିଶୀଳ । ଆଲ୍‌ଗ୍ରେନୀଙ୍କ ଚରିତ୍ରମାନେ ଏହାର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ନିଦର୍ଶନ ।

'ପ୍ରକୃତିବାଦ' ଓ 'ବାସ୍ତବବାଦ' ଉଭୟଙ୍କୁ ବିଭାଗକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ଅନୁଶୀଳନ କରିବା ସହଜ ନୁହେଁ । ପ୍ରକୃତିବାଦ କେବଳ ସଂକଳ୍ପିତ ନୈରାଶ୍ୟବାଦ ପ୍ରଣୋଦିତ ନୁହେଁ । ଏହା ମାନବିକ ସ୍ଥିତିର ଶାରୀରିକ ଓ ଜୈବତାତ୍ତ୍ୱିକ ଦିଗକୁ ମଧ୍ୟ ଧ୍ୟାନ ଦେଇଥାଏ । ମଣିଷ ଜୀବନ ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତି ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ପ୍ରାକୃତିକ ଶକ୍ତି ସଂଘାତ ତଥା ବଂଶ ପରମ୍ପରା ଓ ସାମାଜିକ ଅବସ୍ଥାରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଏବଂ ଔପନ୍ୟାସିକ ଚରିତ୍ରର ଶାରୀରିକ ନିର୍ଯ୍ୟାସ ତଥା ତା'ର ପରିବେଶର ଇତିବୃତ୍ତ ପ୍ରଦାନ କରେ । ||୮୭||

'ପ୍ରଣାଳୀ ଦୃଷ୍ଟିରୁ 'ପ୍ରକୃତିବାଦ' ବିବରଣୀଧର୍ମୀ ଶୈଳୀରୁ ପ୍ରୟୋଗକୁ ଅଧିକ ବିସ୍ତୃତ କରିଥିଲା ; ଯା'ଭିତରେ ବାହ୍ୟ ଜଗତ, ଶାରୀରିକ ଅବସ୍ଥିତି, ଅନ୍ତର୍ଜଗତ ଓ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ପରିବେଶର ବର୍ଣ୍ଣନା, କଳ୍ପିତ ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କ ମାଧ୍ୟମରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥାଏ । ଅଭିଲକ୍ଷ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପ୍ରକୃତିବାଦ ସଂକଳ୍ପବାଦୀ ଚେତନାକୁ ଅବଧାରିତ କରିଥାଏ । ||୮୮||

||୮୭|| 'Encyclopaedia Britanica', (Macropaedia), Val-13, E-B. Inc, Univ. of Chicago, P-283/284)

||୮୮|| 'Encyclopaedia Americana', Vol-20, American Corporation, U.S.A. 1961, P-522)

ODIA (HONOURS) PDF NOTES OF SEM-III, C-C—VIIth.

UNIT- 'ଗୋପୀନାଥ ମହାନ୍ତିଙ୍କ 'ଦାଦିବୁଢ଼ା' ଉପନ୍ୟାସ : ଏକ ଆଲୋଚନା'

- POSTED By - Dr. Harihar padhan
Asstt prof. Deptt of Odia,
J.L.N. Coll. CKP.